

بر نسخہ سی بر غروشدہ .

بر نسخہ سی بر غروشدہ .

مجموعہ کتب

مرکزی باب عالی چاہدہ سندہ ۷ نوروی مہران مطبعہ سیدر .
کودرہ چک اوراق معلم نامہ اورایہ کودرہ لیلیدر .
پوستہ اجری ویرمیش مکایب قبول اولتاز .استانبول ایچون آیونہ یازماز . خارج ایچون برسندک
آیونہ بدلی — پوستہ اجریلہ برابر — یاریم عثمانی
لیراسیدر .

فی ۲۳ صفر سنہ ۱۳۰۵ (معارف نظارتک رخصتیلہ ہفتہ در دفعہ نشر اولتور) فی ۲۸ تشرین اول سنہ ۱۳۰۳

مکتب حقوق درسریک خلاصہ سی :

— ۱۶ —

هر — هپ — بتون

ادات تعمیدرل :

(هرکسک علانہ بیک مافوق بیک ماندوی وار)
(اسعد مخلص پاشا »

§

(هر علی حیدر کل هر سیفہ دینز ذو الفقار)
(عزت ملا »

§

(آیتسن صفا وکدردر لیسال هپ)
(کون طوغدن مشیہ شیدن تهر طوغار)
(رجی »

§

(بنم برلیسٹ شیدین ام اولسون ده علانہ)
(جهانفکوه ودق قیس ایله فرهادک اولسون هپ)
(لا ادری »

§

(سودیکم ایستکارک خاطر کذارمدر بتون)
(ضیا پاشا »

§

(پر مہمالک جهان بلندہ حیراندن بتون)
(علی روحی پک »(هر) فارسیدن مأخوذ در . منحصرآ مفردہ داخل
اولور . مثلاً « هر یرده — هر طرفده » دینیلیر . « هر یرلرده
— هر اطرافده » دینلمز . نفی :(یوقلاسنہ هر ایاندہ الیتہ مقرر
اهل دلہ بر خصم توانای زمانہ)

پیندہ سہو ایتمدر .

(هپ) ایله (بتون) هم مفردہ ، هم جمعہ تعلق ایدرلر .
(هر) داخل اولدینی کلہدن نظمده دخی آیرماز . (هپ) ایله
(بتون) نظمده تقدیم وتأخیر اولنہ بیلیرلر .(هر) ایله (بتون) قابل اضافت اولدقلاری حالده (هپ)
(جملة — کافہ — عموم — جمع) معناسنی متضمن اولهرق
بعضاً مضاف اولور . بو حالده — غائب صورتده — شاذ
اولهرق (سی) آلیر :

(انسانلرک هپسی تفرد داعیہ سندہ در .

مضاف الیہی اکثریا حذف اولتور :

(دهرک نہ صفا وار عجیبا سیم وزرتده
انسان برافیر هپسی حیث سفرتده)
(ضیا پاشا »

اقتضاسنہ کوره (طوب) لفظی (هپ) مقامندہ قولالانیلیر . مصراعرلہ :

مضاف الیہی اکثریا حذف اولتور :

(ازیرلہسون شعر شرر باری حساد
ایچدن آلهرق آتشی پاتلار طوفی بردن)
(لا ادری »(هپ) بای فارسیہ ایله اولدینفسدن بای عربیہ ایله بیتن
کلانہ قافیہ اولہماز . ضیا پاشانک :(سائر لسن عتیقہ تک هپ
معضولای اولور مرتب)

ییتی معیوبدر .

بو عیب نفعینک :

(خاقان عثمانی نسب کیم مندرج ذاتندہ هپ
اسلام قازوق عرب اقبال پرویز عجم)

پیندہ آندن اول کورلمشدر .

(بتون) بعضاً تاکید ایچون مکرر اولهرق ، یاخود
(یوس بتون) صورتندہ ایراد اولتور .(هپ) ایله (بتون) که نه زمان مفردہ ، نه زمان جمعہ
مقارن اولملری لازم کلہ چکنہ دقت اولغیلدر . مثلاً نفعینک :
(کلسون اسب طبعنہ مفرور اولان میدانہ هپ)مصرعی هجنتیلدر . (مغرور اولانلر) دینلمک لازم کلایردی .
(هپ) که یرندہ (بتون) بولنسدہ بو لزوم باقیدر .

اما راغبک :

(سوایو سوق ایلین هپ سائق تقدیردر)

مصرعی بویله دکلددر . مع هذا مشار الیهک :

(او لطفی کیم خذنتکک ایندی هپ خاطر نشامدر)

مصرعی نفعینککندن دها فنادر .

شایان دقت اولان بر جهت دخی بو ادا تلدن برینسک
بولدینی جملده تعمیع افاده ایدر بشقہ بر تعییر بولندیرلما مسیدر .
رامینک :

(مکدردر سرامبر مشرب اجزای عالم هپ)

مصرعیلہ ندیک :

(مریسر اقام حسک کافرستان اولدی هپ)

مصرعته باقلسون . یرندہ (سراسر) ، دیگرندہ (سر بسر)
تعمیع افاده ایدوب طورکن (هپ) لرک نه لزومی قالیور ؟
ندیک :

(چلمسندن یلیم کافر بشتیان اولدی هپ)

§

(هر سوزک شیرین زبانی جامہ جان اولدی هپ)

(بر تراستله آچوب فس کوشه سندن برچن
شویه کوشترمش کهیم کوردسه حیران اولدی هپ)

بیته کی (هپ) لرده زاندر . چونکه (جمله — هر — کیم)
تعییرلری تعمیم افاده ایدیور .

(جمله) لفظی هر زمان (هپ) لک ، (بتون) لک یرینی
طوتهماز .

اماله جی شاعر لر مزدن بری :

(اجزای جهان جمله بری بیرنه محتاج)

دیور . «جمله اجزای جهان بر برینه محتاج .» دیک ایستیور .
سوزنده شمیدیکی شیویه مغایرت وار . بوده (جمله) نک
تأخیرندن نشأت ایدیور . (جمله) تقدیم ایدلش ویا آنک
یرینه (هپ) ، یاخود (بتون) کتیرلش اولیدی مغایرت
بر طرف اولوری .

(بتون) (یاریم) مقابلی اولنجه ادات اولماز .

— ۱۷ —

هیچ

فارسیدن مأخوذدر . نفی ونهیه مخصوص ادات تأکیددر :

(نسخه)ک مرض عشقه علاج ایلدی هیچ
ای شیخ کرامتقروش ازده سسون ایچ
«نایت»

§

(کاتبه)وقت حاجت کچدم خاطرلرندن هیچ
آنکچون بنده شندی خاطر احیایندن کچدم
«یکی شهرتی عوی بک»

§

(الندن)کن آزادده هیچ ایله تقصیر
ایام غرووک سکا پاینده قابیرسه
«نای»

(انکاری) اولماق شرطیه جل استفهامیه داخل

اولنجه ادات تقلیل اولور :

«هیچ او ذاق کوردنکیز واری؟»

استفهام انکاری نفی حکمنده در :

(بونجه)اولریقدک ای سیل جنون کوردکی هیچ
نا پذیرای عسارت قلب ویرانم کچی
«لا ادری»

(هیچ) جیم فارسیه ایله اولدیغندن جیم عربیه ایله بیتن
کلماته قافیه اوله ماز . ضیا پاشانک :

(تعقید)وریکه اوغراماز هیچ
ایلر او قودقجه طبعی تویج

یتی معیوددر .

بعضاً (لاشی) معناسنه اسم اولور . بو حالده ادات اولماز .

«دهرك زوال نعمت عندهمده هچدر»
«لا ادري»

(هیچ صایق) (لاشی) عدد ایتک (مقامنده قوللا نیلیر بر

تعییردر :

«هیچه سای دنیا ومافیهای راحتوی ایسهک»
«لا ادري»

بو معناده — یرینه کوره — (هیچ صایق) دخی قوللا-
نیله بیلیر . مثلاً «بن آنی هیچ صایارم .» دینیلیر .

شایان دقت اولان شیوهرلر دندرکه (صایق) ایله (عد ایتک)
بیننده فرق اولماق لازم کایرکن «هیچ صایارم .» دینلدیکی
حالده «هیچه عد ایدرم .» دینلمز .

— ۱۸ —

دخی

عطف، تشریک اداتیدر .

یینلرنده اشتراك اولیان شیرلی جمع ایدرسه ادات عطف
اولور .

«برسی فوق العاده ذکی اولدیغی کی دیکری دخی پک زیاده فیه ایدی .»

بالعکس یینلرنده اشتراك اولان شیرلی جمع ایدرسه ادات
تشریک اولور :

«کیدنلری تعزیه ایله اوغراشانلر دخی بو عالمدن کیتیه چکری ؟ ...»
«سعدالله پاشا»

(دخی) همان دائماً مشترک مؤخری تعقیب ایدر . مشترک
مقدم بعضاً حذف اولنور :

(حکک)دخی اعتنامی وارمش
افعالی ایلکده تصویر
«کال بک»

§

(سن)دخی بر سکوردن بالورهی اولدک اسیر
سویه ای کاکلی نیچون حالک پرورشاندر ستنک
«یکی شهرتی عوی بک»

ندیک :

(بی) بیچاره حیران ایلدک سن دخی بیچار اول

مصراعی کبی بعضی اشعارده کورلدیکی اوزره شعرای اسلاف
(دخی) (بی) صورتندهده قوللانمشلر سه ده فصیحای
اخلاف بو استعمالی — ثقاتی جهتیه — رد ایتشاردر .

— استطراد —

(بکا) یرینه (پاکا) — (سکا) یرینه (ساکا) دیمک قیلندن
اولان تصرفات نظمیه دخی بو جهته مردوددر .
مثلاً نفیعنک :

(پاکا نه بن دند جهاندهیم
ایجنز اثر پاکا نم روزگار)

دیش اولسی بو بایده بزم ایچون حجت جواز اوله ماز .
کمال بکه اسناد اولنان :

— ۱۹ —

نه — نه

عباده بر برنجی متعاقب ایراد اولسان نفی اداتلیدر .
ایکنجیسی بعضاً (ده) اداتیه برلکده کتیریلیر .

شیخ الاسلام یحیی افندیکن :

(نه عیشتنه حالت نه نوشته ذوق
نه یارای یاران نه برمنده شوق)

بیتمده اولدینی کی (رابطه) سز ایراد اولندقلری واردر .
ایکی (نه) بی مشتمل عبارلرده لازم کلهجک رابطه بونلرک
یالکر برنجیسندن، یاخود یالکر ایکنجیسنندن ویا هم برنجیسنندن،
هم ایکنجیسنندن صکره اولوق اوزره اوج صورته ایراد اوله
بیلیر . اک طبیعی برنجی صورتدر :

« نه کاغدی وار، نه قلی . »

§
(جای جاتان دیلمش ویراماک اولماز ای دل
نه ترزع ایلیسم اول نه سنکدر نه بتم)
« قسولی »

§
(خاموش، نه آه ایدر نه الفسان
مدهوش، نه یول بیلیر نه ارکان)
« شیخ غالب »

اوجنچی صورتده، ایکنجی (نه) دن صکره ایراد اولنهجق
رابطه برنجی (نه) دن صکره ایراد اولنهجق رابطهک عینی
اولمقدن ویا اولمامقدن عبارت ایکی احتمال واردر .

بو احتماللرک برنجیسی تکرار دیک اولمقله برابر اوقدر
طبیعی صایلمازسده ایکنجیسی برنجی صورت کی یک طبیعیدر :

« نه علمی وار، نه دکامی وار . »

§
« نه اوراده قالدی، نه بورایه کلک ایستدی . »

کوستردیکمز مثاللردن آکلاشیله جنی وجه ایله برنجی
صورتده وهر ایکی احتمال کوره اوجنچی صورتده رابطه دالما
اثبات ایله کتیریلیر .

ایکنجی صورتده، یعنی ایکنجی (نه) دن صکره کتیریهجک
رابطهک اثبات ایلمی بوقسه نفی ایلمی کتیرلسی لازم کلهجکی
خصوصی محتاج تدقیقدر .

ارباب قلم بیتمده اوته دن بری مختلف فیها اولان بو مسئله
حقنده بزم ملاحظتقر بر وجه آتیدر :

ایکی (نه) بی مشتمل اولان عباره ایکیدن خالی دکادر :
یا ایکنجی (نه) دن صکره کلان رابطه ایله منقطع اولور . یاخود
— رابطهک حکمنه کوره — مابعدینه متعلق قالیر .

ایکنجی صورتده رابطه نفی ایله ایراد اولور :

« نه اوقومغه، نه یازمغه هوسی اولدیفندن . . . »

§
« نه اوراده، نه بوراده قدری بیلمدیی . . . »

§

(بویله هر دم (مرفردون) پاکا قصدک ایقلک
جاه واقبالکدن استکرامی سونلکمیدر)

بیتمده — هر نه دن ایسه — قدما آغزی تقلید ایدلمشدر .

بویله مناسبستز اماله لک بالکلیه ترکی لازمدر . وقیله
(حمیت) منظومه سنده یازدیغم :

(یاقلاشوب یاتنه بر ایکی سوار
ایتدیله نام و قصدین استفسار)
§

(هر دونشده بر ایکی دشمن دین
اکا تعظیما اولدی سر بزمین)

بیتمده کی (ایکی) لری شمدی بر درلو بکنه میورم .

فی الاصل مدی لازم کلین بعض حرکات نظمه اماله او .
له بیلیرسده — محلده اطرافیه کوسرتیهجکی اوزره — بونلر
محدوددر . مثلاً فضولیک :

(دوشدی بوله زنده اولدی همراه
بر حال ایله کیم نعوذ بالله)

بیتمده (دوشدی) — علی العاده اوقوبیشه کوره — (اولدی) کی
حرکه دالک قصریه اولوق لازم کلیرک — مقتضای وزن اوله .
رق — اماله ایله اوقونیور . بونده باس یوقدر . بویله چکیله .
بیلهجک کفترل (مسامحات نظمی) داخلمدر در .

کال بکک بر ایکی سنه مقدم (ختم عجبی) امضاسیله
(ترجمان حقیقت) کوندردیکی برغزلک آشاغیده کوسترلین
مطلعه کی (نکاهی — سیاهی) اماله لری ده بوقیلدندر .

(ایرماشکن کیمسه ناله نور نکاهی قوشنه
کتیرلی کیرمش دون کیمه زلف سیاهی قوشنه)

(انشی)

(دخی) بعضاً تخفیف اولنهرق (ده) صورتنه قونور .
بو حالده ادات ظرفیت اولان (ده) دن لفظاً دخی فرق اولنمی
ایچون (حروف اتصال) دن صکره واقع اولدینی زمان آیری
یازیلیر :

(ای اولان باده اقبال ایله سرمت غرور
قورقادم برکون اولور سن ده اولورسن مجور)
« شناسی »

(حروف انفصال) دن صکره واقع اولدینی زمان ایسه
— ذاتاً متصل یازلمی ممکن اولدیفندن — ادات ظرفیت اولان
(ده) دن قرینه ایله فرق اولور .

مثلاً (برادر) کلمسک آخزیه کرک (دخی) مخفی، کرک
ظرفیت اداتی اولان (ده) کتیریه بیلهجکندن بر عبارده
(برادرده) تعبیری کوردلیکی وقت بوندکی (ده) نک نه اداتی
اولدینی سیاق و سباقک دلالتیه آکلاشیلیر .

اما (قرداش) کلمسک آخزیه (ده) کتیریهجک اولنجه
(دخی) دن مخفف ایسه (قرداشده) صورتنده آیری، ظرفیت
اداتی ایسه (قرداشده) صورتنده بتیشیک یازیلیر .

« نه سزه، نه بزه تعلقی اولیان ... »

§

« نه پدرینه، نه والدسته برشی سونیه‌ریک ... »

§

« نه اوته‌کینک ادعاسنه، نه بریکینک اوایلانسه قولاق ویرلیوب ... »

برنجی صورتده عبارده نفی ترویج ایدر بر فاصله بولماز.

سه اثبات ایله، بولورسه ینه نفی ایله ایراد اولنور :

« او ایشه نه آنک، نهده بونک عقلی ایرد . »

§

« او ایشه نه آنک، نهده بونک — ممکن دکل — عقلی ایرم . »

§

« او ایشه نه آنک، نهده بونک — ظنه کوره — عقلی ایرم . »

§

« نه قرداشلرکز، نهده آرقداشلرکز سزک قدرکز ییلیرلر . »

§

« نه قرداشلرکز، نهده آرقداشلرکز — بکا قالیسه — سزک قدرکز ییلیرلر . »

§

« بوسوزک نه کرچک، نه یالان اولدیفته حکم ایدیلیر ییلیر . »

§

« بوسوزک نه کرچک، نه یالان اولدیفته — تحقیق اولدیفته — حکم ایدیلیرم . »

بو قیلدن اولان فاصله‌لره « فاصله مروجه » — یاخود

سادهجه « مروجه » تعیر اولنور .

ایکی (نه) فی مشتمل اولان عبارده نکل رابطه‌سی بونلرک

ایکسندنده مقدم کلهجک اولورسه نفی ایله کلیر :

« ایستم : نه مکتوبی، نه سلامی . »

§

(آثار وفا یوق نه بشرده نه ملکهده)

« روسی بغدادی »

§

(بخله همزبان اولماز نه فردوسی نه خاقانی)

« نفی »

بو مصراعلرده کی رابطه‌لر تأخیر ایدیلرجهک اولسه نفیلر

اثباته تحویل ایدیلرجهکندن « نه بشرده، نه ملکهده آثار وفا وار . »

« نه فردوسی، نه خاقانی بخله همزبان اولور . » دینلمک لازم

کلیر .

— مستفیض —

« شرق و غرب ادبا و حکماءک آثارنده کوریلن منظوم، منشور برچوق ساحتاک ینه منظوم، منشور ترجمه‌ری حای مجموعه‌ده . »

— ۱ —

(بو آلر) نکل « بر خام قیزه » عنوانی بر قطعه‌سی :

(ازدواج امری فی فکر ایلر ایکن)

(ایتشمز بز بزی اغفال مکر)

(سن صانیردک بی صاحب ثروت)

(بن صانیردم سنی عفت پرور)

— ۲ —

(لامارین) ک « یاس » عنوانی منظومه‌سندن :

(سجاده، ارض‌ده، جوهرده، جان‌ده نالاندر)

(بتون صدای طبیعت اوزون بر افغاندر)

— ۳ —

ینه آندن :

(بیلم نصل بیولکنه ایتدک که ارتکاب)

(اولدق سزا بو عالمه کلک جزا سته)

— ۴ —

(مولیر) ک « تارتوی » ندن :

(ایتجه بوله جهانیدر بو جهان)

(کیم — دکلد — دیورسه قانیمورز)

(سن اینافز ایدک بزه او زمان)

(بزده شمدی سکا اینافیمورز)

— ۵ —

(ژیلیر) ک « بدیشک شکایاتی » عنوانی منظومه‌سندن :

(باقنر طالعه کیم موت ده بندن قاجیور)

(آکا — کل ! کل ! — دیه بیوده نیاز ایلورم)

— ۶ —

ینه آندن :

(سنعله برابر بیویور چکدیکم آلام)

— ۷ —

(وولتر) ک « موت قیصر » عنوانی قاعمه‌سندن :

(فکرم تبدل ایلمز عالم تبدل ایلسه)

(عالم تبدل ایلسه فکرم تبدل ایلمز .) (*)

— ۸ —

ینه آندن :

(اولومدن احتراز ایتمکدن اولمک بجه اولادر)

(*) (اولسه جهولانه جهان دشمن
منقلب اولماز ینسه فکرم بتم)
« آتشبار »

معلم ناجی

